

Na počiatku bola snaha prehovoriť povolanejších na vydávanie elektronickou formou časopisu, ktorý by nejako odrážal slovenské myslenie na aké sme si tu, na slobode, za posledných tridsať, päťdesiat či viac rokov zvykli. Potom prišla snaha prispieť k zveladeniu jedného, už fakticky posledného ešte existujúceho, slovenského kresťanského časopisu v západnej Európe. Nakoniec sa mi ale ako najschodnejšou ukazuje táto cesta – vlastne pokus: vydávať na vlastnú päsť, teda v samizdatovej forme, skromný štvrtročník, ktorý bez problémov (a bez finančných nákladov) možno rozposielať na e-mailové adresy záujemcov na celom svete ako “PDF files”¹.

Marína moja! teda tak sme my
ako tie Božie plamene,
ako tie kvety na chladnej zemi,
ako tie drahé kamene;
padajú hviezdy aj my padneme,
vädnu tie kvety, aj my zvädneme
a klenoty hruda kryje.
Ale tie hviezdy predsi svietili,
a pekný život tie kvety žili,
a diament v hrude nezhnije.
A. Sládkovič, Marína

som povolaním matematik, hneď si tu aj dovoľm prirovnávanie: Tak ako veda, obzvlášť fyzika, bez matematiky by bola nemysliteľná, ale na druhej strane čistá matematika sama o sebe príliš abstraktná a pre mnohých nezáživná, aj kresťanský svetonázor a kresťanská kultúra sú bez kresťanskeho náboženstva pre mňa nemysliteľné, hoci asi nie pre každého. Som si však vedomý, že zameranie časopisu na čiste náboženské témy by ho robilo pre mnohých príliš nezaujímavým, nezáživným. V tomto zmysle budem aj vyberať kresťanské témy. Budú predovšetkým

Slovensko naše! nuž tu sme my
ako to dávne nadšenie,
ako tie osudy v ďalekej zemi
ako tie túžby vysnené;
zostárnu myšlienky, aj my stárneme,
vädnu už spomienky, aj my zvädneme
a nádeje sklamanie kryje.
Ale tie rojčenia predsi nás povzniesli,
v slobode prežilo, čo sme si doniesli,
a dielo, hoc skromné, nás prežije.
E. Migrant, Balada

rázu svetonázorového, prípadne kultúrneho, len zriedkavejšie čisto náboženského/teologického. Pravda, ani pojem ‘kresťanský svetonázor’, ani pojem ‘kresťanská kultúra’ tu

Keďže tu žijem dosť izolovane a môj kontakt so svetom sprostredkuje iba internet, musel som sa do toho pustiť sám, dúfam však že, čo sa týka príspevkov – či už originálnych, či vo forme prekladov – neostane to u toho. Príspevky chcú byť adresované “náročnejším čitateľom” – na západe či na Slovensku. Nedostatkým bude to, že si nemôžem dovoliť jazykového korektora, tak sa budeme musieť uspokojiť s mojou emigrantskou slovenčinou. Ďalším nedostatkom je zasa to, že pre časové, ale hlavne jazykové obmedzenia, zdrojom informácií (via internet) mi môžu byť pramene iba v reči anglickej a nemeckej.

Čo sa týka zamerania časopisu, mám na mysli témy kresťanské predovšetkým vo svetonázorovom slova zmysle, nepriamo teda aj náboženské, a všeobecne kultúrne. Keďže z mojích príspevkov i výberu zdrojov pre preklad bude často badateľné, že

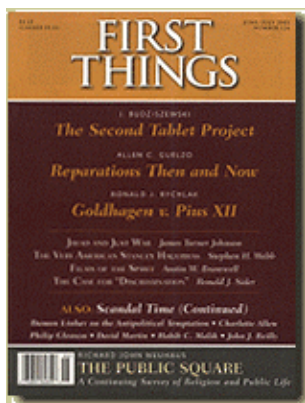
nedefinujem, lebo to je vlastne súčasťou toho, o čo nám tu pôjde. Východzie stanoviská sú načrtnuté v úvodných úvahách na stranách 2 a 5 v tomto čísle.

Časopis teda nechce mať ráz politický a celkom iste nie vo forme, ktorá by svojím zameraním uprednostňovala niektorú politickú stranu či predstaviteľa na Slovensku, alebo aj inde. Politickým témam, v takomto užšom slova zmysle, sa teda budeme striktné vyhýbať. Pravda, politické témy chápané v širšom slova zmysle, sa už dotýkajú svetonázorových otázok. Východzím prístupom k takýmto problémom však pre nás budú skôr prírodné ako spoločenské vedy, ktoré sú viac zrozumiteľné v kultúrnom kontexte.

Uvidíme ako sa mi/nám podarí trochu zaplniť medzeru, ktorá tu po nás ostala a ktorú raz iste vyplní nová generácia intelektuálov na Slovensku, už nezatažená československou minulosťou.

George Virsik

¹ Pre niekoľkých (starších emigrantov) v Európe, ktorí nemajú prístup k internetu, by som mohol, aspoň spočiatku, a pokiaľ to čas dovolí, sám rozposielať tlačene kópie listovou formou, ak, pravda, prejavia o to explicitne záujem.

FIRST THINGS je mesačník (s dvojčíslami jún-júl a august-september), ako sa sám predstavuje, „vydávaný Ústavom pre náboženstvo a verejný život (*The Institute on Religion and Public Life*), inter-religióznym výchovným ústavom, ktorého účelom je rozvíjať a podporovať nábožensky uvedomelú obecnú filozofiu usporiadania spoločnosti (*religiously informed public philosophy for the ordering of society*)“.

Hlavným redaktorom je *Richard Neuhaus*, ktorého nie je treba predstavovať informovanému americkému kresťanovi. Je to katolícky kňaz, mysliteľ a teológ, evanjelický (Lutherovho vyznania) konvertita, pravdepodobne židovského pôvodu. Už ako evanjelický pastor na seba upozornil knihou *The Catholic Moment* (Katolícky historický medzník; Harper & Row, 1987) z ktorej záveru sa oplatí citovať: „Cirkevný pohľad na realitu je založený na prísľube a je preto v napätom vzťahu so všetkými pohľadmi, ktoré sú založené iba na súčasnosti. Aj Cirkev žije v súčasnosti, ale žije z prísľubu, ktorý je aj základnou pravdou o súčasnosti. Preto vzťah medzi Cirkvou a svetom je v podstate paradoxný. Cirkev sa dožije konca vekov, ale po svojej ceste je stále skúšaná či má odvahu žiť v tejto paradoxnej vernosti (svojmu poslaniu). Nikde nie je táto skúška tak prísna, nikde nie je výsledok tejto skúšky tak ominózný, ako v Cirkvi rímsko-

Dve politické kultúry

Udalosti z 11. septembra 2001, presnejšie to čo k nim viedlo, odrazu do celkom novej polohy dostali aj politicko-kultúrne myslenie na západe. Ide o „posuv paradigiem“ (*paradigm shift*) zrovnateľný s posuvom, ktorý sprevádzal pád komunizmu roku 1989. A čo sa týka nezodpovedaných otázok či nepresvedčivých odpovedí, pripomínajú oni nevdojak nevyjasnenosti, ktorá ešte aj po 39 rokoch zahalujú okolnosti atentátu na J. F. Kennedyho.

V tejto úvodnej úvahe nám však nepôjde o analýzu súčasnej politickej situácie, či rozostavenia politických, ideologických alebo vojenských síl vo svete. Aj keď dnes už nemožno považovať tradičný západ za sebestačnú a do seba uzavretú kultúrnu arénu, obmedzíme sa tu predsa len na tento myšlienkový kontext. Aj preto, lebo s istými kvalifikáciami stále možno súhlasiť s Treadgoldom,¹ ktorý pred tridsiatimi rokmi bol napísal „Ústredný problém (dnes by sme povedali „globalizácie“, pozn. GV) je myšlienkového rázu, a jeho ohnisko leží ako aj predtým na západe. Aj keď západná myseľ trpí paralýzou, ktorá svojou podstatou sídli v duchu alebo vôli, riešenie sa musí vypracovať v intelektuálnej oblasti. ... Krajiny mimo západ vždy reagovali na doktrínarne inovácie zo západu a možno tak urobia zasa.“

Chceme tu poukázať na rodiaču sa dilemu, ktorá — ako sa zdá — ide určovať politickú kultúru západu, podobne ako bolo kedysi delenie na pravú (voľný trh, sloboda) a ľavú (ústredne riadené hospodárstvo, sociálna istota) politickú orientáciu. Nemám tu, pravda na myslí extrémne verzie či degenerácie oboch, kde Slovensko má smutné skúsenosti predovšetkým s degeneráciou tej druhej, dokonca vo forme, ktorá sa už vymykala pojmu západnej/európskej/kresťanskej politickej kultúry. Lebo ak odmyslíme oba extrémny, s kresťanskou kultúrou, s kresťanským morálnym kódexom boli v princípoch kompatibilné obe orientácie. Myslím, že podobne je tomu i teraz, keď toto delenie sa zdá byť viac a viac určované polaritou Amerika-Európa. Náznak tohoto bol i v minulosti v dvoch rôznych realizáciách „pravo-ľavej“ politickej polarizácie. Michael Novak, známy americký náboženský a politický mysliteľ slovenského pôvodu, to v recenzii jednej knihy (pozri <http://www.aei.org/bs/bs6105.htm>) vyjadruje takto:

“V modernom politickom myslení dva termíny akoby dominovali v diskusiách: jednotlivec a národný štát (*nation-state*: ide mu tu teda o národ v politickom a nie etnicko-kultúrnom slova zmysle, ako sa to rozumie v slovenčine, pozn. GV). ... Celé skupiny obyvateľov boli naraz vyzvané aby podriadili svoje staré lokálne a regionálne lojality lojalitám „vyšším“, ktoré ich viazali k novovzniknúcemu právnemu poriadku (národného) štátu. Potom, temer ako ozvenou, si viac a viac ľudí začalo uvedomovať, že každý človek je (vlastne) atomickým, osamelým a „do kosti“ zraniteľným individuumom.

Póly jednotlivca a štát: v jednom kontexte (európskom) priťahovali liberálnu pravicu na jednej strane a social-demokratickú ľavicu na strane druhej. V inom kontexte (americkom) zasa vznikali protichodné póly okolo ktorých sa grupovali konzervatívci respektíve liberálna ľavica. Ak predložíte sociálny problém americkému konzervatívcovi je pravdepodobné, že sa bude odvolávať na všetko možné, čo by jednotlivec mohol spraviť pre seba keby sa mu kolektivistický štát len uhol z cesty. Ak však predložíte (ten istý) sociálny problém americkému liberálovi je zasa pravdepodobné, že sa bude snažiť vymyslieť nový federálny program, politickú iniciatívu či agentúru, aby ho riešila.“

Európske verzie týchto reakcií sa Novak nesnaží charakterizovať, ale boli by asi iné ako v prípade amerických: moderná európska pravica sa definovala pre-

dovšetkým v opozícii k socialistickej / social-demokratickej ľavicí, niekedy s prevažujúcimi prvkami „liberalizmu“ (napr. v Nemecku FDP) niekedy „konzervativizmu“ (v Nemecku CDU/CSU), dva termíny, ktoré v americkom kontexte, pravda, označujú celkom protichodné smery. Mimochodom, obeťou tejto nejednotnej terminológie sa svojím nešťastným výrokom o liberalizme stal pred rokmi aj Ján Čarnogurský. [Na dovŕšenie zmätku, v Austrálii sa konzervatívna strana nazýva ‚Liberal Party‘ a tak sa musí používať ‚small ‚el‘ liberals‘ keď sa hovorí o liberáloch (napr. etických) v americkom slova zmysle.]

Nechajme však politickú modernu a snažme sa pozrieť bližšie na politickú „post-modernu“, ktorá asi začala pádom komunizmu roku 1989 a svoju predběžnú, formujúcu sa, fázu dokončila 11. septembra 2001 v New Yorku, keď americkí liberáli o ktorých hovorí Novak sa akoby celkom stiahli z politickej scény na ideologickú: „political correctness“ naďalej diktuje ako správne myslieť a hovoriť, jej vplyv na politické (veľmocenské) konanie je však ešte slabší ako v minulosti.

Za východziu definíciu týchto dvoch nových orientácií sa vari celkom hodí teoretický prístup v podaní *Rubena Alvarada* na <http://www.wordbridge.net/>. Zdôrazňujem to „teoretický“, pretože s praktickým jeho pro-americkým vyhodnotením nemožno myslím tak zjednodušene súhlasiť. On totiž stavia USA, presnejšie politicko-spočenskú atmosféru v USA, na stranu brániacu kresťanstvo resp. západné tradície, a atmosféru, ktorú vidí ako charakterizujúcu Európsku úniu stotožňuje s alternatívnym — nie tak nekresťanským, ako skôr nedostatočne kresťanským — prístupom.

Alvarado vidí dve politické orientácie odvodené z dvoch legálnych tradícií západu, ktorých jadrami sú právo všeobecné (spoločenské, *ius commune*) a právo občianske (civilné, *ius civile*), a píše:

„Ak hovoríme o *všeobecnom práve*, máme na mysli predovšetkým anglo-americkú tradíciu, a to právom, lebo práve tu ona zapustila aj najhlbšie korene. A predsa, je veľkou historickou neznámou to, že celá Európa sa riadila *všeobecným právom* až do Osvietenia, konkrétne až do Francúzskej revolúcie, ktorá dala vzniknúť podmienkam charakterizujúcim režim *občianskeho práva*. ... Čo teda charakterizovalo (aspoň donedávna) anglo-americké právo? Prednostné postavenie súdov pri určovaní a údržbe legálneho poriadku, kde právne predpisy hrali druhoradú úlohu. Princíp všeobecného práva je teda poriadok fungujúci zdola nahor, odvodený z interakcie spoločenských síl, ktoré sa dostanú do konfliktu a hľadajú riešenie. Toto vysvetľuje druhoradú úlohu, ktorú hraje legislatíva. Prvoradou úlohou štátu je jednoducho uznať a uplatňovať súkromný ráz právneho poriadku (*private-law order*): toto znamená rešpektovať ideál občana, súkromné vlastníctvo, slobodu uzavierať zmluvy, stručne komutatívnu spravodlivosť (t.j. spravodlivosť založenú na vzťahoch medzi jednotlivcami, hlavne čo sa týka majetkových záležitostí, pozn. GV). Je to tento adjudikatívny skôr ako legislatívny prístup, ktorý umožňuje *všeobecnému právu* rozšíriť sa ponad štátne hranice a vytvoriť globálnu sieť súkromných asociácií. Táto sieť je neustále rozvíjaná čo do šírky i čo do hĺbky bez ohľadu na to či štát tomu napomáha alebo bráni. I majetkové a zmluvné inštitúcie sú univerzálne a vznikajú spontánne; môžu byť usmerňované, ale nie eliminované.

Na druhej strane, tradícia *občianskeho práva* vyzdvihuje úlohu legislatívy pri formovaní právneho poriadku. Požaduje preto nadradeného vládcu aby diktoval zákony. Nemôže preto fungovať v rámci viacerých suverénit existujúcich v decentralizovanom systéme — musí sa vždy snažiť o ustanovenie nadradenej či premostujúcej moci, musí sledovať totálnu centralizáciu. Lebo si nevie predstaviť právny poriadok ináč ako diktát nadradenej moci. Kde nie je nadradená moc, nie

katolíckej. Tento pápež — ako máme všetci dôvod veriť a dúfať — je si dobre vedomý, že tento paradox nesmie byť ani odstránený, ani zľahčovaný. Môže byť iba prekonaný príchodom Toho, ktorý je sám účelom a účastníkom našej spoločnej púte.“

Svetonázorove je Neuhaus zblížený napríklad s *Petrom Bergerom*, známym americkým sociológom, s *Paulom Johnsonom*, anglickým katolíckym spisovateľom známym aj slovenskému čitateľovi z českých prekladov jeho kníh v kníhkupectvách na Slovensku, ďalej s „naším“ Michael Novakom, atď.

Ročné predplatné za FIRST THINGS je \$US 34, s tým, že každé číslo si s mesačným oneskorením možno bezplatne prečítať a stiahnuť z domovskej stránky

<http://www.firstthings.com/>.

Takže súčasne je takto prístupné letné dvojčíslo 124 (jún-júl 2002). V každom čísle má šéfredaktor Neuhaus rubriku *Public Square*, kde komentuje súčasné udalosti v USA z pozície definovanej v zahlaví tohoto stĺpika. V čísle 124 je takouto hlavnou témou, už na pokračovanie, škandál s pedofilskými duchovnými, presnejšie so zatutlávacím prístupom k jeho riešeniu zo strany amerických biskupov. (*Scandal Time [Continued]*).

Z obsahu tohoto čísla vyberáme:

•Goldhagen vs Pius XII

(Ronald J. Rychlak)

Goldhagenova nedávna esej „Čo by Ježiš bol spravil? Pápež Pius XII, katolícka Cirkev a Holocaust“ (*New Republic*, 21.1.2002) ktorej podkladom je jeho nastávajúca kniha „Morálne zúčtovanie“ (*A Moral Reckoning*), je pozoruhodná pre svoj úžasne široký rámec obvinení, ako aj pre spravodlivostné rozhorčenie (*righteous indignation*), ktoré ich sprevádzajú. Ide o toho istého Daniela Goldhagena, ktorého kniha „Hitlerovi ochotní kati“ (*Hitler's Willing Executioners*) bola kritizovaná historikmi po oboch stranách Atlantiku, na čo

Goldhagen vraj povedal, „Prešiel som popri niektorých historických faktoch dosť rýchlo“. Autor poznamenáva, že aj vo svojej tiráde proti Piovi XII Goldhagen „prešiel dosť rýchlo“ popri mnohých historických faktoch. V článku potom uvádza argumenty na podporu svojho tvrdenia.

• Džihad a spravodlivá vojna

(James Turner Johnson)

Autor porovnáva islamskú tradíciu džihad (ktorá nepochádza z Koránu, ale od islamských právnikov z konca ôsmeho storočia) s tradíciou ‚spravodlivej vojny‘, ktorá má svoje kresťanské korene (sv. Augustín).

• Reparácie vtedy a teraz

(Allen C. Guelz)

Nedávne požiadavky amerických černošských aktivistov („Čierny manifest“) o reparácie za otrokárstvo a rasistický útlak v minulosti sú porovnávané s požiadavkami, ktoré Svetový židovský kongres začal formulovať proti Nemcom ešte v roku 1943. Mimoriadnosť židovskej požiadavky spočíva podľa autora nie natoľko v jej výške (až do \$12 miliárd), ale v tom, že prichádzali od „etnickej skupiny“ (po slovensky teda národa) a nie od štátu, a že sa požadovalo aby sama príslušnosť k etnickej skupine sa stala základom pre tieto reparácie. Autor však vidí fundamentálny rozdiel medzi černošskou a židovskou požiadavkou v tom, že americké zákonodarstvo je historicky zakorenené v právach jednotlivcov, nie skupín, a protiví sa mu pripisovanie viny (či zásluh) na základe príslušnosti k nejakej skupine. A potom je tu Občianska vojna (1861-65), týkajúca sa aj zrušenia otroctva, kde bolo veľa utrpenia na oboch stranách. Volanie po černošských reparáciách sa preto vystavuje obvineniu z úmyselnej tendenčnosti, ktorá povedie k hnevu, zatrpklosti

je zákon, je anarchia, chaos, zívajúca priepasť. Tým pádom v podmienkach občianskeho práva niet nádeje, že by sa vytvoril svetový poriadok bez vytvorenia svetovej vlády. Z týchto dôvodov je nanajvýš potrebné byť proti globalistickej agende a všetkým jej odrastkom, za svet viacerých suverénnych mocí a sfér, teda za svet usporiadaný v podmienkach všeobecného práva.“

Právnický laik ako ja by pravda povedal, že oba prístupy, teda obe tradície všeobecného i občianskeho práva, predstavujú dva navzájom sa dopĺňajúce pohľady a prístupy k politickej kultúre, teda že ich nemožno vidieť iba v čiernobielom, Európa vs USA, podaní. Ako štartovacia plocha by nám však táto komplementarita mala postačiť práve pre svoju abstraktnosť. Bližšie sa na ňu pozrieme až nabadúce, už v konkrétnejších, kultúrnych, teda nie iba právnických, súradniciach. Zatiaľ len toľko, že zo slovenskej perspektívy možno s Alvaradovou preferenciou pre princíp všeobecného práva súhlasiť asi iba do tej miery do akej zdôrazňuje potrebu samostatného a iniciatívneho politického myslenia a konania namiesto bezduchého očakávania ako to za nich urobila iní: či už išlo o mocných Sovietov, či o „bratských“ Čechov či teraz o „bohatú“ Európsku úniu. Aj keď pasivita v politickom myslení bola celkom pochopiteľná v minulosti, nemalo by tomu tak byť i dnes, hoci treba uznať, že paralýza slovenskej politickej vôle má svoje korene práve v tejto minulosti. Lebo súčasťou politicky vyspelého myslenia je síce uznanie politickej reality — či už sovietskej alebo československej kazajky v minulosti, či ekonomicko-politických výhod v zjednotenej Európe v prítomnosti — nie však redukcia na iba pasívne podriadenie sa, bez boja o svoju vlastnú, aspoň kultúrny, *Lebensraum* v rámci tejto reality.

¹ Donald W. Treadgold, *The West in Russia and China*, CUP 1973, Vol. 2, str. 178.

Princíp ‚odplata‘ (Vergeltung, retaliation) ?

Keď mi niekto vylepí facku, mojou pudovou reakciou bude mu tú facku odplatiť. Ide o to, že to je reakcia pudová, ktorá patrí do morálneho kódexu uličníka, nie je to však niečo čím by legitímny štát mal oprávňovať, tobôž morálne ospravedlňovať, svoje úmysly a jednanie. Štát má právo trestať svojich občanov, ktorí sa previnili proti platným zákonom a má právo jednať v sebaobrane proti vonkajšiemu napadnutiu či ohrozeniu. Už dubióznejšia je oprávnenosť trestať mimo svojej právomoci, mimo vlastných hraníc z akejsi apriornej morálnej pozície. Toto možno ospravedlniť, napríklad v prípade USA, tiež iba ak ide o sebaobranu, aj keď už nie vlastného štátu, ale celého ‚civilizovaného sveta‘. Táto funkcia USA býva označovaná úlohou ‚svetového policajta‘, aj keď nepresne, keďže nie policajtom, ale súdu prislúcha úloha trestať. Ani policajt ale nesmie podľahnúť emóciám, ktoré mu pudovo radia odplatiť sa: stačí si spomenúť na pobúrenie, aj keď rasovo vybičované, okolo kalifornských policajtov, ktorí sa odplatili Rodney Kingovi tým, že ho zmlátili po šialenej autovej naháňačke v ktorej ohrozil ich životy.

Je odsúdeniahodné ak viac-menej samozvaní bojovníci za palestínsku samostatnosť riadia svoju proti-izraelskú aktivitu podľa princípu odplaty, živeného najviac tým, že tým istým princípom sa bohužiaľ riadi i ich protivník, legitímni predstavitelia izraelskeho štátu. Je však celkom nepochopiteľné keď sám prezident USA hovorí po 11. septembri 2001 o odplate — pudovej reakcii pochopiteľnej u radového Američana, nie však u prezidenta — aj keď vo svojej rétorike neskôr už viac hovoril o potrestaní a ešte neskôr o sebaobrane (Afghanistan), presnejšie o obrane ‚civilizovaného sveta‘ (Irak?). Nie je odplata a pomsta ako hybné sily politiky akýmsi relapsom do morálneho kontextu Starého zákona, kontextu o ktorom sme si v časoch studenej vojny predsa len mysleli, že sme už (a to pod vedením USA) pokročili ďalej?

Dva svetonázory

Ide nám tu, pravda, o svetonázor *kresťanský*, založený na biblii, presnejšie na jej interpretáciach, či už voľne teologických a filozofických, alebo z autority (napr. Magistérium kaolíckej cirkvi) na jednej strane, a o svetonázor *vedecký*, založený na výsledkoch fyzikálnych, biologických atď., a do menšej miery aj spoločenských, vied a ich racionálnych vysvetleniach na strane druhej. Oba svetonázory majú svoju naivnú či primitívnu verziu a na tejto úrovni, pravda, stoja proti sebe a sú nezlučiteľné. Toto je jasné každému, kto sa pamätá na naivný (často vulgárny), v myšlienkových schémach z devätnásteho storočia uväznený, napr. dialektický materializmus. Naivný materializmus, ktorý z pozície svojho „vedeckého svetonázoru“ veselo „vyvracal“ náboženské tézy a stanoviská, ktoré takisto videl zarámované iba v interpretáciach pochádzajúcich z „predvedeckej“ minulosti. O tieto naivné verzie jedného i druhého nám tu teda nepôjde, hoci je pravdou, že „svetonázorové boje“ sa ešte stále vedú medzi rôznymi protivníkmi rovnako ustrnutými na tejto úrovni (napr. v USA otázka výučby darwinizmu, ktorý sa často chápe naivne a potom rovnako naivne prijíma či zamietá).

Na týchto stránkach sa budeme venovať kresťanskému svetonázoru chápanému *nie v protiklade* k vedeckému, ale ako taký, ktorý (súčasný) vedecký svetonázor, súčasné vedecké teórie, v sebe *zahrnuje*. Teda kresťanský svetonázor kompatibilný s vedeckým v tom zmysle, že náboženské tézy, dogmy, atď. sú videné ako niečo schopné interpretácie, ktorá je v zhode s vhodnou interpretáciou téz, teórií atď. vedeckých. Teda tam kde v minulosti bol videný, často veľmi násilne, *rozpor*, budeme nachádzať *zhodu možných interpretácií*: interpretácií, ktoré sú prijateľné na jednej strane z hľadiska kresťanského a na druhej strane aj z hľadiska vedeckého (fyziky, biológie atď.). Napríklad španielsky katolícky filozof *Mariano Artigas* nazýva takýto prístup *integrálnym naturalizmom* na odlíšenie od súčasného ateistického svetonázoru, ktorý sa obyčajne nazýva *naturalizmom* odmietajúcim všetko nadprirodzené, vo zmysle známej frázy fyzika *Carl Sagana* „fyzikálny vesmír predstavuje všetko čo tu je, bolo či kedy bude“. *Artigas* používa termín *koherencia* na vyjadrenie toho, čo sme tu nazvali *zhodou možných interpretácií*, namiesto hľadania v prírodných vedách dôkazov Božej existencie či neexistencie, alebo potvrdenia či vyvrátenia náboženských dogiem zákonmi fyziky či biológie.

Pravda, aj moderné výsledky prírodných vied pri-

púšťajú interpretácie, ktoré nielen že nie sú kresťanské (napr. i veriaci žid či muslim ich bude trochu ináč interpretovať) ale sú vyslovene ateisticky a protikresťanský zahrotené. Jedným príkladom takéhoto prístupu je vyššie spomínaný postoj *Carl Saganov*. Iným významným moderným zastáncom nenáboženských interpretácií je fyzik *Stephen Hawking*, či nedávno zomrelý darwinista *Stephen Gould* alebo „sociobiológ“ *E. O. Wilson* a samozrejme bojovný darwinistický ateista *Richard Dawkins*. Takéto nenáboženské či protináboženské interpretácie vedeckého svetonázoru ho dopĺňujú do svetonázoru bežne nazývaného *ateistický* či *agnostický*. Ako sme videli, niektorí autori dnes dávajú prednosť termínu *naturalistický* namiesto *ateistický*. Ateistický svetonázor, viac ako *agnostický*, je samozrejme nezlučiteľný so svetonázorom kresťanským, čo tu však chceme zdôrazniť je to, že sa nerozchádzame vo vedeckosti či nevedeckosti našich vier (lebo aj ateista verí, pravda v negatívnom slova zmysle), ale iba v *interpretácii vedeckého svetonázoru, ktorý obaja prijímame*. Pravda, jestvujú aj veľmi jednoduchí ateisti, u ktorých vedecká zložka ich svetonázoru je chudobná a samozrejme sú aj prostí kresťania, u ktorých vedecká zložka ich svetonázoru je tiež veľmi skromná. Pripomeňme iba, že samozrejme takýto prostý kresťan nie je ako kresťan menejcenný (iba sa nehodí ako partner pre vedecké debaty), ba často to býva naopak.

Následujúce prirovnanie ozrejní ako si možno vysvetlovať rozdiel medzi týmito svetonázormi. Ak povieme, že pomocou vedeckého svetonázoru vidíme „objektívnu realitu“ ako čiernobiely fotografu či film, potom tú extra dimenziu, ktorú nášmu pohľadu dodáva náboženská viera možno charakterizovať ako *farbu*: veriaci kresťan vidí realitu v plnej jej farbitosti, agnostik či ateista toto extra nevidí: pritom agnostika to veľmi nezaujímá, zatiaľčo ateista je agresívny (závistlivý?), „pestrofarebnosť“ ktorú vidí veriaci považuje iba za halucinácie. Pravda, profesionálny fotograf s kvalitným fotoaparátom aj keď má iba čiernobiely film, môže zachytiť skutočnosť technicky, faktograficky či esteticky na veľmi vysokej úrovni; a mnohý klasický čiernobiely film má vyššiu umeleckú, poučnú či zábavnú hodnotu ako niektoré súčasné. A predsa platí, že aj ten naobčajnejší amatér s najlacnejším fotoaparátom v ktorom má farebný film, vie zachytiť niečo extra, detail či krásu, ktorú čiernobiely film zachytiť nevie. Práve tak aj tá najjednoduchšia

(dokončenie na poslednej strane)

Zle pochopená viera

DER SPIEGEL z 18. mája (číslo 21/2002) uviedol svoju hlavnú tému pod hlavičkou „Der gedachte Gott – wie Glaube entsteht“ [Myslený Boh – ako vzniká viera]. Príslušný článok už v úvode chce konštatovať, že odborníci našli v jednej časti mozgu (istý plexus pozostávajúci zo šedých buniek) pôvod náboženstva, dokonca „sídlo Boha“, ako to vyjadril autor Johann Grolle. A pýta sa „sú mariánska úcta, sväté vojny, púte atď naozaj vyjadrením jedného a toho istého biologického fenoménu?“ Vzniká vraj nový odbor, neuroteológia, ktorý sa zaoberá výskumom mozgovej činnosti počas mystických zážitkov (ľudí „posadlých náboženskými víziami“, ako to Grolle doslovne vraví), konkrétne u meditujúcich budhistických mníchov či modliacich sa františkánskych mníšiek. Podľa tohoto autora neuroteológia študujú „ktorý neurálny mechanizmus je zodpovedný za vieru v Boha“ a chcú zodpovedať otázku „ktorý zrejme hlboko zakorenený inštinkt vedie človeka k tomu, aby proti všetkému zdaniu videl svet obývaný vyššími bytosťami“. Z uvádzaných odborníkov je asi najznámejší neurológ Vilayanur Ramachandran, riaditeľ *Center for Brain and Cognition* na kalifornskej univerzite v San Diego. Detailne sa tu opisujú jeho pozorovania pomocou elektród pripojených k mozgu istého Paula, ktorý „zapísal svoj život Bohu“, počas jeho videní. Článok uzaviera dva citáty. Prvý je od E. O. Wilsona, taktiež známeho amerického zakladateľa odboru sociobiológie „Konečný cieľ vedeckého naturalizmu bude dosiahnutý, ak sa mu podarí vysvetliť ako čiste materiálny jav tradičné náboženstvo, jeho hlavného konkurenta.“ Druhým je Ramachandranova otázka „Aj keby sme to dokázali, chceli by sme naozaj liečiť pacienta ako Paul a tým obráť Všemohúceho o jeho právo Paula navštevovať?“

Hoci to otvorene neuvádza, Grolle zrejme mnohé zo svojich informácií čerpá z dvoch podobne – aj keď trochu miernejšie – ladených článkov v *Newsweek Magazine* (z 29.1.2001 a zo 7.5.2001.) Pritom druhý z týchto končí priznaním „je pravdepodobné, že (neuroteológovia) nikdy nenájdu odpoveď na najväčšiu otázku všetkých čias, totiž či naša mozgová sieť (anglický výraz tu použitý je *brain wiring*) stvorila Boha, alebo či Boh stvoril našu mozgovú sieť. Ktoej z týchto alternatív dáme prednosť je nakoniec otázkou viery.“ Nuž toto je napohľad najvhodnejšia odpoveď na celý problém neuroteológie, lebo od nepamäti bol rozdiel medzi veriacimi a neveriacimi práve v tom, že prví verili, že Boh stvoril človeka na svoj obraz, druhí verili presný opak, že človek stvoril Boha na svoj obraz. Nikoho sa nedá iba rozumovými argumentami presvedčiť aby prešiel z jedného tábora do druhého: konverzia je vecou skôr psychologickou a – ako to kresťania veria – tiež Milosti Božej.

Predsa sa však domnievam, že by sme nemali ostať iba pri tomto konštatovaní, že rozruch a zdanie senzačného vedeckého objavu, ktorý sa krúti okolo pojmu neuroteológia, obzvlášť v tendenčnom podaní v DER SPIEGEL, si zaslúži bližšej pozornosti.

Predovšetkým platí to, že mystické zážitky, vízie – ktorých biologický mechanizmus sa neuroteológovia snažia študovať – nie sú to isté ako duševný či psychologický stav, ktorý vyjadrujeme vierou v Boha. Mnohý veriaci kresťan, pravdepodobne väčšina z nás, nikdy žiadne mystické zážitky nemal a naopak jestvujú dosiaľ nie celkom vysvetlené zážitky, ktoré psychologicky možno zaradiť medzi mystické či „duchovné“, ktoré s náboženstvom, s vierou v jedného osobného Boha, nemajú nič spoločné. Jeden takýto zážitok veľmi výstižne opisuje neurológ, ktorý ho sám zakúsil (a vysvetľuje celkom prozaickým, odborne-biologickým spôsobom) v druhom zo spomínaných článkov z *Newsweek*. Do tejto kategórie patria zrejme aj rôzne zážitky praktikantov na západe imitovanej yogy alebo Nového povedomia (*New Consciousness*). Títo so skutočnou nábožnosťou pravých mystikov majú asi toľko spoločné ako má matematický „génus“, (často dieťa), ktorý vie naspamäť násobiť niekoľkokciferné čísla, s takým Einsteinom: ten prvý má mimoriadne vyvinutú či vycvičenú nejakú viac menej automatickú mozgovú činnosť, ten druhý vidí do veci hlbšie. Takého „génia“ možno ľahko imitovať aj celkom lacnou počítačkou, Einsteina však ani najzložitejším dnešným počítačom. Pravdepodobne podobné niečo platí aj o rozdiel medzi zážitkom, ktorý je pociťovaný iba ako akýsi zmenený stav vedomia (a ktorého biologický podklad možno merať elektródami) a zážitkom pociťovaným aj ako akýsi priamy kontakt so zmyslami nepoznateľným svetom, kontakt, ktorý elektródy merať nemôžu. Pravda, aj ľudia duševne vyšínutí môžu mať pocit kontaktu s niečím vyšším (Ramachandranov Paul?) a je naozaj ťažké posúdiť či v danom prípade ide o toto, alebo o mystický zážitok skutočného svätca. Asi jediným spoľahlivým kritériom je to, ako sa dotýčny chová aj v normálnom „nemystickom“ stave, teda či vedie život svätca alebo iba čudáka, napr. „náboženského fanatika“.

Samozrejme každý, aj laik, musí pripustiť, že elektródami či sensorom napojeným na príslušné oblasti mozgu meditujúcej, či v mystickom transe sa nachádzajúcej, osoby možno namerať rôzne zmeny v mozgu rázu čiste materiálneho, to jest biologického. Podobne by sa asi dalo všeličo namerať v mozgu tvoriaceho umelca či na veľmi abstraktnej úrovni mysliaceho vedca. A podobne ako výsledné umelecké dielo môže byť hodnotné, ducha povznášajúce alebo iba babranina, a vedecká teória môže vysvetľovať nejakú skutočnosť, alebo byť iba tára-nina, je mysliteľné, že aj mystický zážitok môže poukazovať na niečo hociako tajomné, ale objektívne existujúce, alebo byť iba halucináciou chorého mozgu. Podľa autorom citovaných neuroteológov je stav ľudí schopných hlbokých náboženských zážit-

kov de facto iba epileptický. Dokonca sa vraj prišlo aj na to, že Mojžišova vízia na hore Sinai bola vlastne epileptickým záchvatom, podobne u Jean d'Arc. Pravda, zo spôsobu akým je trans „nábožensky hlboko založených jednotlivcov“ na ktorých sa robili pokusy opisovaný, sa laikovi naozaj musí zdať, že si neurológ vyberal iba duševne choré osoby. Aj medzi veriacimi su takí. Z toho však nevyplýva, že všetci su takí, ako sa to autor snaží dedukovať. Mimochoďom, aj katolícka cirkev je veľmi opatrná pokiaľ ide o Zjavenia, napr. mariánske, lebo zrejme naozaj ide často iba o halucinácie. Skeptik by povedal, že vždy. To však veriaci, tobôž Cirkev, nemôže tak jednoducho odbaviť.

Tak či tak, možno študovať biologické pochody prebiehajúce v mozgu počas mystického či duchovného zážitku a môže to viesť k užitočným novým poznatkom – nakoniec od toho tu je veda. Je napríklad zaujímavé, že neurológovia namerali u meditujúceho porušenie aktivitu práve tých častí mozgu, kde sa schádzajú informácie o celom tele vrátane vizuálnych, rovnovážnych a polohových. Človek v takomto stave stráca znalosť o svojom tele, o jeho priestorovej situovanosti. Nuž toto je iba biologické vysvetlenie zážitku ako ho obyčajne opisujú mystici, napríklad: „Naše normálne každodenné vedomie prijíma vždy predmety alebo obrazy, ale aj naše vlastné city a myšlienky, introspektívne. Predpokladajme teda, že vymažeme všetky objekty, fyzikálne aj mentálne. Keď sa vedomie nezaobrá vnímaním týchto objektov, začne si uvedomovať seba samého ... Dá sa povedať, že mystik sa zbavil empirického ega a tak čisté ego, normálne skryté, vystúpi na povrch.“ Takto to napísal W. T. Stace v knihe *Mysticism and Philosophy* (Londýn, 1961). Na druhej strane je ale pochybné z čiste biologických pozorovaní sa snažiť vydedukovať niečo o pôvode týchto zážitkov a je už celkom absurdné robiť z toho závery o existencii či neexistencii Boha, duchovna. Teda niečoho, čo nie je prístupné priamemu zmyslovému poznaniu, ale iba človeku s vierou – či už je alebo nie je schopný aj mystických zážitkov. To ako by pomocou elektród pripojených k mozgu napr. matematického fyzika vymýšľajúceho nejakú novú kozmologickú teóriu sa náš neuroteológ snažil rozhodnúť, či táto teória dobre opisuje fyzikálnu skutočnosť.

Článok v DER SPIEGEL mal mimoriadnu odozvu vo forme listov redakcii (číslo 23/2002). Jeden čitateľ porovnáva snahu nájsť Boha v mozgovej štruktúre s Chruščovovým konštatovaním, že prvý kozmonaut Gagarin

Descartes zobrazoval ľudskú myseľ ako akúsi hmlistú substanciu, ktorá existuje nezávisla od tela. Oveľa neskôr, v 1930-tych rokoch, Gilbert Ryle posmievať sa z tohoto dualizmu nazval ľudskú myseľ „duchom-strašiakom vo stroji“ (*ghost in the machine*). Ryle prišiel s touto kritikou počas triumfálnej fázy materializmu a mechanizmu. „Stroj“ o ktorom hovoril bolo ľudské telo a ľudský mozog, oboje iba súčasť väčšieho kozmického stroja. Ale už vtedy, keď zaviedol tento posmešný výraz, sa zabehávala nová fyzika, ktorá podkopala svetonázor na ktorom bola stavaná Ryle-ho filozofia. Dnes už vidíme, že Ryle mal pravdu, keď odmietol myšlienku „ducha vo stroji“ — nie preto, že niet ducha, ale preto, že niet vlastne toho stroja.

Davies, Paul & Gribbin John,
The Matter Myth, Penguin Books, 1992, str. 303.

nevidel nikde „v nebi“ Boha, iný zasa pripomína, že zo skutočnosti viac či menej poruchového prijímača nemožno usudzovať na neexistenciu vysieláča, iný zasa, že experimenty neuroteológov hľadať Boha v mozgu sú podobne nezmyselné ako hľadať televízneho hlásateľa v rozobranom televíznom prijímači. Kedy vraj konečne pochopíme, že na prírodovednú otázku nemôžeme dostať nič iné iba prírodovednú odpoveď. Názory sociobiológa Wilsona, komentuje jeden čitateľ poznámkou, že tak ako pred 400 rokmi sa mýlili tí cirkevní predstavitelia, ktorí chceli zmariť Galileiho vedecké poznatky, tak sa dnes mýlia tí vedci, ktorí z pozície svojej vedy chcú odbyť (kresťanské) náboženstvo. Najviac sa mi ale ľúbilo toto: Navrhujem výskumnú otázku „Ktorý neurálny mechanizmus je zodpovedný za vieru v Boha“ rozšíriť na otázku „Ktorý neurálny mechanizmus je zodpovedný za vieru neuroteológov, že možno nájsť neurálny mechanizmus, ktorý je zodpovedný za vieru v Boha?“

Ukončíme preto tieto riadky slovami Písma: „Blažený si Šimon, syn Jonášov, lebo telo a krv ti to nezjavili, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach.“ (Mt 16:17). Ak by Ježiš toto nebol hovoril jednoduchému rybárovi spred dva tisíce rokov, ale veriaceму našej doby, pravdepodobne by to bol formuloval takto: „Blažený si syn dvadsiateho prvého storočia, lebo pôvodcom tvojej viery vo mňa nie je zoskupenie a interakcia šedých buniek v tvojom mozgu (tie sú iba biologickým nosičom tejto viery) ale môj Otec, ktorý existuje nezávisle od tvojho mozgu.“

(dokončenie zo strany 4)

a nie k spravodlivému vyústeniu. Tieto argumenty však autor spätne neaplikuje na iné ním spomínané neamerické situácie, kde vinník i obeť tiež nie sú jednotlivci, či právnické osoby, ale (etnické) skupiny priamo už nezúčastnených jednotlivcov.

Slovenská politická emigrácia a jej Svetový kongres Slovákov

(osobné spomienky)

História totiž nemá čas byť spravodlivou. Vidí len víťazstvo a porazených necháva v tieni. V skutočnosti však nijakú námahu, ktorú človek vynaloží z čistého presvedčenia, nemožno pokladať za zbytočnú, nijaké morálne vypätie síl sa úplne nestratí vo vesmíre. Aj ako porazení splnili tí, čo prišli priskoro, zmysel nadčasového ideálu, lebo aj tým, že má svedkov a presvedčených, ktorí pre ňu žijú, ostáva idea na svete živá.

Stefan Zweig, Svedomie proti násiliu, Epocha (Bratislava), 1970

Ako študenti v Prahe v rokoch päťdesiatych chodievali sme do divadla 'na bidýlko', teda na druhú galériu, lebo lepší lístok sme si nemohli dovoliť. Nevideli sme síce na javisku tak dobre ako tí šťastnejší čo sedeli v predných sedadlách či v lôžži, zato sme ale mali väčší prehľad o tom, čo sa dialo nielen na javisku, ale i u tých vpredu, často nezainteresovane sa prizeraúcich a rôzne 'nekultúrne' sa rozptyľujúcich divákov, ktorým sme potom ich strategicky lepšiu pozíciu závideli.

Toto prirovnanie ma napadalo kedykoľvek som sa zamýšľal, vtedy ešte z Austrálie, nad situáciou slovenského politického exilu — konkrétne *Svetového kongresu Slovákov* (SKS), bezpochyby najdôležitejšej emigrantskej ustanovizne rokov sedemdesiatych i trochu poza — ktorého hlavnou arénou boli staré kontinenty Európy a Ameriky. V roku 1989 som preto písal asi takto (porovnaj časopis *Pohlady* 8, máj 1989, str. 80-94):

Mnohé z protichodných názorov na SKS a jeho politickú činnosť sú dôsledkami nedorozumení, ktoré sa dajú osvetliť rozdielom medzi na jednej strane ideálmi — či idealizmom — pôvodcov myšlienky, tvorcov či iba nadšených účastníkov a apologetov, a na druhej strane realizmom, často hraničiacim so skepticizmom až cynizmom, vonkajšieho pozorovateľa, ktorý hodnotí danú udalosť či iba politickú koncepciu nie podľa úmyslov pôvodných jej prívržencov, ale podľa konečného výsledku a azda ešte viac podľa dôsledkov tohoto konečného výsledku.

Na podklade takéhoto rozlišovania medzi ideálmi motivujúcimi postoje a činy a medzi ich dôsledkami, často nechcenými, možno objasniť mnohé kontroverzie v živote SKS a slovenskej politickej emigrácie týchto rokov. Pravda, ak aj hovoríme o rozlišovaní medzi úmyslami a dôsledkami, neznamená to, že jedny možno hodnotiť bez ohľadu na druhé. Toto všetko samozrejme možno aplikovať v najrôznejších

situáciách nielen v SKS a nielen slovenských.

V prípade Svetového kongresu Slovákov toto rozlišovanie bolo však obzvlášť dôležité aj preto, že jeho nadšené začiatky i neskoršie "uviaznutie vo vzduchoprázdne" sú priamym dôsledkom idealizmu nedostatočne obrneného proti vonkajšiemu politickému tlaku na jednej strane a vnútornej psychologickéj zotrvačnosti povojnovej emigrácie na strane druhej. Bolo veľa idealizmu a nadšenia, ale v skutočnosti sa vytvárala 'strešná organizácia', nový dom sa išiel stavať od strechy, na starých múroch o ktorých všetci súhlasili, že sú už popraskané, namiesto aby sa začalo od základov.

Idealizmus ľudí ako F. Braxátor, I. Kružliak, J. Okál, J. Suchý, J. Šrámek (aby som spomenul len tých, s ktorými som bol v bližšom styku) ktorí stáli pri kolíske SKS (a ktorí sa už väčšinou medzičasom utiahli, či zomreli), má podľa môjho názoru trvácnu hodnotu, ktorú raz iba história ocení. Podobne ako ocenila, či ešte len ocení, iných politických iniciátorov, aj keď so svojimi myšlienkami prišli príliš skoro a 'vonkajšie okolnosti' im ich nedovolili realizovať. Len zo slovenskej politickej histórie človeka napadajú mená ako Štefánik, Hodža, Hlinka, Sidor — a dnes už i Dubček — ktorí patria do tejto kategórie. Pravda, v emigrácii niet tolkej národnej slávy ani pre úspešných — ak niekoho tak možno nazvať — tobôž neúspešných.

S odstupom rokov sa však ľahko kritizuje. Všetci dnes dobre vieme, ako sa mal zachovať ten či onen slovenský politický predstaviteľ v tridsiatych a štyridsiatych

tych rokoch tohoto storočia, pre Slovensko tak kritických. A práve tak isto by sa dali menovať mnohé veci, ktoré si mal Roman uvedomiť, pri zakladaní — a hlavne financovaní — SKS. Veci, ktoré my dnes už dobre vieme.

Je tu ešte aj iné dôležité rozlišovanie pri hodnotení takýchto situácií: medzi politickými na jednej strane a morálnymi na druhej strane kritériami. Mnohé z nedorozumení, až animosít, medzi prívržencami opačných interpretácií slovenskej histórie, vrátane emigrantskej, vznikajú práve vtedy ak sa tieto dve kritéria zamieňajú. Toľko citát z roku 1989. Dnes môžem byť konkrétnejší:

Pred r. 1968 boli v slovenskej emigrácii zastúpené iba dva silne ideologicky motivované politické smery, či orientácie. Nebudem ich tu opisovať tým menej menovať jej protagonistov iba tieto orientácie symbolicky označím ako 'hejslovácke' na jednej strane a 'čechoslovácke' na strane druhej. Čitateľ len minimálne znalý nedávnej slovenskej histórie si explicitnejšie definície doplní sám.

Založením SKS sa sledovala myšlienka vytvoriť nielen emigrantskú 'strešnú organizáciu' ale spolu s ňou aj politickú bázu, ktorá by stála ponad spomínané dve orientácie, teda ktorá by stavala na národnej uvedomelosti jednej a pro-západnej (v politickej konkrétnosti to znamenalo, pravda, pro-americkéj) orientovanosti druhej. To bola syntéza, ktorá prišla asi do slovenského politického myslenia privčas.

veriaci babka vie z „objektívnej reality“ zachytiť niečo, čo ani ten najučenejší agnostik nemôže vidieť či ateista pochopiť. Zo svetonázorovej perspektívy, naším ideálom je preto, vrátiac sa k prirovnaniu, skúsený fotograf s kvalitným aparátom, v ktorom má farebný film. Tá viera, to je niečo navyše (kresťan verí, že to je dar Boží) o ktorom si na týchto stránkach ešte všeličo povieme. Zatiaľ nech postačí, že to je svetonázorová zložka, ktorá z vedeckého svetonázoru ani logicky nevyplýva, ani naň nie je redukovateľná, môže ním byť iba podopretá — v zmysle hore spomínanej ‚zhody možných interpretácií‘. Mimochodom, v podobnom zmysle možno argumentovať, že naša viera nevyplýva z našej kultúrnej determinovanosti, ani na ňu nie je redukovateľná, hoci s ňou samozrejme súvisí.

Treba tu zdôrazniť ešte jednu dôležitú vec. Je pravdou, že človek lepšie podkutý v prírodných vedách, presnejšie vo filozofii prírodných vied (ako aj v matematike, bez ktorej je dnes táto filozofia už nemysliteľná) prežíva svoje náboženské presvedčenie intelektuálne hlbšie. A možno i o kúsok bližšie k ľudskému rozumu celkom neprístupnému Mystériu. Toto je však kvalita, ktorá je *sub specie aeternitatis* — teda z hladiska hodnôt, ktoré sú pre kresťana najdôležitejšie — temer zanedbateľná. Vedec aj neviem aký, keď sa modlí, ak sa ešte vie modliť, zabúda na všetky tie učené interpretácie svojej viery a stojí pred svojim Stvoriteľom, pred zosobnením toho Mystéria, v intímnej bezprostrednosti, ktorá sa nevelmi líši od bezprostrednosti s ktorou sa modlí aj tá najjednoduchšia nábožná babka. Zasa jedno prirovnanie, ktoré možno osvetlí čo chcem povedať. Aj ten najväčší profesor teoretickej fyziky, keď vezme do ruky kladivo či iný nástroj zo svojej domácej dielne, bude pudovo premýšľať a riadiť sa v praxi tak isto ako akýkoľvek iný domáci majster: udrie kladivom kliniec tak ako treba bez toho aby rozmyšľal nad newtonovským zákonom akcie a reakcie, či nad fyziologickým pochodom, ktorý vyvolá ak sa buchne do prsta. A už celkom iste si nebude lámať hlavu nad tým, že vlastne nielen to kladivo či kliniec ale aj jeho ruka pozostávajú z elementárnych častíc o podstate ktorých ešte stále všeličo nie je jasné. Ba často ten „obyčajný“ domáci majster, ktorý o všetkých týchto teoretických veciach nemá ani potuchy, svojím *bezprostrednejším* prístupom k praktickej úlohe urobí lepšiu „job“ ako (príliš veľa premýšľajúci) pán profesor.

Ukončím túto úvodnú úvahu spomienkou z mladosti. V jednom východo-nemeckom časopise, čo sa mi dostal do rúk (k iným nemeckým sme nemali prístup) som našiel túto básničku, ktorú som si dodnes zapamätal, autora už nie:

Rote Lippen mag ich immer gern,
sind sie grün, vielleicht auf einem ander'n Stern?

Július Krempaský et al.

Kresťanstvo a fyzika: poprední slovenskí prírodovedci o vesmíre, Bohu a večnosti

SSV, Trnava 2001, 225 strán, Sk 100 (~ € 2.50)

Wollen Wissenschaftler mir beweisen,
dass Atome in den Lippen kreisen?
Philosophen sagen mir, ich wüsste
ja nicht einnmal, was ich küsste.
Wie sollen sie's auch wissen,
wenn sie denken, statt zu küssen!

Prekladať to nebudem, iba posledné riadky v parafrázovanej forme ako ma už vtedy, ako sedemnásťročného, napadli:

*Chcú mi vedci dokazovať,
že pre ich teórie nie je treba Boha?
Filozófovia mi zasa vravia, že ani neviem
ku komu sa vlastne modlím.
Nuž ako to aj môžu vedieť,
keď premýšľajú namiesto toho aby sa modlili!*

Dvakrát Einstein:

*Veda bez náboženstva je chromá,
náboženstvo bez vedy je slepé.*

Dve veci sú nekonečné: vesmír a ľudská hlúposť. Ale v prípade vesmíru nie som si tak istý.

Slovenský kresťanský samizdat

Vychádza štvrťročne v elektronickej forme ako PDF file (pre Acrobat Reader 3.0 – 5.0).

Vydáva: *George Virsik*,
Neusser Straße 453, D 50733, Köln.
gversik@t-online.de
<http://gversik.bei.t-online.de>

Za výber príspevkov a za obsah nepodpísaných príspevkov zodpovedá vydavateľ; za obsah podpísaných príspevkov autor.